

readership, the publications used are mainly in French language (Marc Bloch, Charles Verlinden, Jacques Heers, Olivier Grenouilleau) but also include English, Spanish or Italian works. In any case this book contributes to a better knowledge of this shape of medieval human dependency, far less studied and well-known than serfdom.

ARTHUR PÉRODEAU

Verwandtschaft – Freundschaft – Feindschaft. Politische Bindungen zwischen dem Reich und Ostmitteleuropa in der Zeit Friedrich Barbarossas, edd. Knut GÖRICH und Martin WIHODA unter Mitarbeit von Richard ENGL und Stefan FRANKL, Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar 2019

350 s., ISBN 978-3-412-51207-1

Sborník je výsledkem mezinárodní konference, jež proběhla pod záštitou Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v říjnu 2017. Publikace navíc nabízí více, než slibuje název, byť struktura svazku není zcela vyrovnaná. Většina z dvanácti příspěvků se zaměřuje na stýkání a potýkání říšsko-polské, resp. říšsko-české, zatímco Uhrám je věnována jen jediná studie.

V prvním příspěvku Anna Kernbach důkladně analyzuje Vincenciův narativ a předkládá k úvaze tezi, že obraz Vladislava II. byl autorem pečlivě budován tak, aby jeho hrdina představoval lokální funkční paralelu k císaři. Význam císařské moci a císařství pro politickou imaginaci potvrzuje pro polské prostředí rovněž Michał Tomaszek, který sice upozorňuje na odstup kronikáře Vincence Kadlubka vůči jednotlivým vládcům Říše i na kritický postoj k mnoha jejich jednotlivým krokům, avšak jedním dechem poznamenává, že mezi řádky lze vyčíst respekt k císařství jako instituci, stejně jako potřebu umístit polská knížata do jeho blízkosti, do centra dění. Obecnější platnost mají úvahy Jürgena Dendorfera, jež zpochybňují lenní vazby jako vhodný výkladový model vztahů mezi Říší a knížectvími na východě v 10.–12. století, neboť v té době ještě nebyly na sever od Alp plně rozvinuty. Tím se stává vhodným východiskem pro úvahy Libora Jana, který sleduje lenní vztahy českých knížat k Fridrichu Barbarossovi. Ve své stati v návaznosti na Jürgena Dendorfera vnímá zvýšení frekvence

a intenzity Barbarossových ingerencí v českých zemích spíše jako důsledek vnitřních třenic, a nikoli upevnění lenních vztahů, které jako výkladový model pro 10.–11. století zcela odmítá.

Podobně mění naše představy o Vladislavově království Lukáš Reitinger. Na základě komparace i nové analýzy listin přesvědčivě dokládá, že ještě v polovině 12. století nemuseli všichni, kdo byli v pramenech označováni jako králové, projít církevním pomazáním – a že to platí i pro Vladislava II. Shodně se od starších stereotypů nacionálního, právním formalismem zatíženého dějepiscevtví oprostil i Zbigniew Dalewski, jenž místo konstruování idealizovaného právního modelu vyzdvihl specifičnost každého nového střetu mezi polským knížetem a císařem. Identifikoval tři důležité body: vyšší společenské postavení císaře bylo v obecné rovině respektováno, polská knížata se však velmi bránila tomu, aby se jakýkoli signál podřízenosti opakoval, formalizoval se a proměnil se v právní závazek, a konečně skutečnost, že knížata ve svém úsilí uspěla, byla spojena s postavením polských zemí, které představovaly pro Štaufy vždy jenom „vedlejší bojiště“. Dánielu Bagimu se podařilo ukázat, nakolik se proměnilo provozování politiky mezi Arpádovci a císařem – zatímco ještě v 11. století to byl sám římskoněmecký panovník, kdo obětoval svůj čas uherské politice, a uherští vládcí byli s císařským rodem často spojeni sňatkovou politikou, Barbarossa se již spoléhal na prostředníky v českých či v rakouských zemích. Podle autora tento vývoj předznamenal trendy dynastické politiky pozorovatelné až do nástupu Habsburků.

Na konkrétním příkladu vztahu mezi Barbarossou a salcburským arcibiskupem Adalbertem, tedy Fridrichovým bratrance a zároveň synem jeho věrného spojence Vladislava II., demonstruje Knut Görich v následující studii komplikovanost říšské politiky, kde se jednotliví aktéři museli obtížně vyrovnávat s konflikty loajalit vyplývajícími z jejich příslušnosti k různým společenským a zájmovým skupinám: „bratranec“ zde byl v konfliktu s věrným straníkem papeže Alexandra III. Zjevně však převažovala snaha i v případě konfliktu nerozbité vzájemné vazby úplně a zůstat v určitém, byť zprostředkovaném kontaktu. To nakonec Adalbertovi umožnilo vydobýt si zásluhy, v důsledku toho se usmířit s mocnějším příbuzným a navrátit se na arcibiskupský stolec. Hutné shrnutí pozice pražských biskupů nabízí ve svém příspěvku Martin Wihoda, který upozorňuje, že daný rámec vztahů mezi pražskými biskupy, vládnoucími knížetem a císařem do značné míry spoluurčovaly osobnostní charakteristiky

protagonistů, z nichž někteří dokázali tyto rámce přizpůsobit svým záměrům. Jistým kontrapunktem k Wihodovu textu je úzeji zaměřená studie Eduarda Mühlého, která jednak přináší důkladné shrnutí dat o polském biskupství druhé poloviny 12. století, jednak sumarizuje postoje a postavení polského episkopátu. Ukazuje, že polovinu biskupů tvořili cizinci, obecně více naklonění imperiální myšlence a závislejší na knížecí moci, neboť jim chybělo lokální ukotvení. Střet mezi přívrženci emancipačního proudu a tradicionalisty však vedl po jiné linii. V každém případě mělo zřejmě alexandriinské schisma v Polsku jen omezený a krátkodobý dopad. Důkladné shrnutí nepřátelství mezi Přemyslenci a Wettiny v důsledku zavržení první ženy Přemysla Otakara I. a následného pragmatického manévrování mezi kandidáty v zápasu o říšský trůn zpracoval André Thieme. Své starší výzkumy o postavení Chebska pak shrnul František Kubů.

Přes jistou nevyváženost přináší sborník řadu faktograficky, metodicky i koncepčně zajímavých příspěvků, které vydávají cenné svědectví o dění na východním pomezí Říše ve 12. století. Díky jazyku publikace a vydání v kvalitním německém nakladatelství výsledky sborníku nepochybně proniknou i do širšího povědomí mimo hranice jednotlivých mediévistik.

DAVID KALHOUS

Jiří SMRŽ, *Cechy v pražských městech od prvních zpráv ve 13. století až do jejich zrušení v roce 1860*, Archiv hlavního města Prahy – Scriptorium, Praha 2019 (= Documenta Pragensia Monographia 37)

463 s., ISBN 978-80-86852-81-2 (AHMP), 978-80-88013-83-9 (Scriptorium)

K problematice pražských cechů existuje početná starší literatura a několik novějších studií, doposud jsme však postrádali moderní syntézu, která by téma pojednala v delším časovém období a z hlediska aktuálních historiografických přístupů. Předkládaná publikace Jiřího Smrže, jež vychází z autorovy rigorózní práce obhájené roku 2018 na pražské Katedře pomocných věd historických a archivního studia, se tuto mezeru snaží zaplnit.

Kniha je rozdělena do sedmi kapitol včetně úvodu a závěru. V úvodu autor nastiňuje hlavní cíle výzkumu a shrnuje současný stav bádání. Ve

druhé kapitole se zaměřuje na názvosloví. Vysvětluje, co chápe pod termínem řemeslo nebo živnost, bratrstvo či cech. Souhlasí s dosavadním používáním termínu bratrstvo pro organizaci náboženského rázu a cech pro sdružení hájící hospodářské zájmy svých členů. Upozorňuje také na pojmenování profesí v jednotlivých jazycích, což vychází – vzhledem k dlouhému sledovanému horizontu – z jazykově různorodých pramenů (čeština, latina, němčina). Ve třetí kapitole Smrž představuje hlavní prameny a nastiňuje možnosti jejich studia. Jde především o písemné zdroje (cechovní artikule, úřední knihy, osobní doklady a agendu nadřízených orgánů), stranou ale neponechává ani hmotné prameny (pokladnice, typáře a razítka a ostatní cechovní předměty, jako byly symbolická žezla představených, výběřčí pokladničky nebo misky na příspěvky členů organizace apod.). Ve čtvrté kapitole autor rekonstruuje vývoj cechovního zřízení v pražských městech od počátků ve druhé polovině 13. století až do května roku 1860, kdy došlo tzv. prozatímním živnostenským řádem ke zrušení cechovních organizací v hospodářském slova smyslu, resp. byla zrušena veškerá profesní sdružení na cechovních principech. Profesní organizace ani označení cech však nezanikly a lze sledovat přerod někdejších cechů v živnostenská společenstva, která si ještě po několik desetiletí uchovávala zvyky i movitý majetek, jakož i úřední agendu a listinné archivy svých právních předchůdců. Stěžejní rozdíl ale představovala skutečnost, že členství v těchto organizacích nebylo vázáno na provozování dané živnosti.

Smrž neopomenul zmínit specifické aspekty vývoje pražských cechů (meziměstské cechy, období, v němž pražské organizace stály v čele zemských cechů a cechovní filiace, společné cechy více profesí, otázky jurisdikce nebo židovské cechy). Poté vyjmenovává dle abecedního pořádku přehled všech 158 doložených pražských cechů. Každý cech má vlastní encyklopedické heslo s ustálenou strukturou: v záhlaví lze vždy nalézt název cechu česky, latinsky, německy a staročesky. Následuje vlastní text, v jehož úvodu je krátce představena dosavadní literatura. V této části medailonku je rovněž uveden důležitý odkaz na fond cechu (pokud existuje) včetně informace o stavu jeho zpracování. V navazující části je nejdříve pojednáno o povaze dané profese – technologii a výsledné produkci či poskytované službě, poté přichází výklad o dějinách cechu. Ke knize jsou připojeny tři glosáře pražských cechů: glosář latinsko-český, německo-český a staročeský.

Publikace sleduje široké chronologické období od druhé poloviny 13. až do 19. století. Její